



TÜRK MEDENİ KANUNU 90. YAŞINI KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ'NDE KUTLADI

Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL-Yrd. Doç. Dr. Ahmet AYAR

Khas Öğretim üyeleri

Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi 17-20 Şubat 2016 tarihleri arasında Cibali Kampüsü'nde Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun kabul edilmişinin 90. yılına ithafen uluslararası sempozyuma ev sahipliği yaptı. Türkiye'de hukuk reformunun başlangıç tarihi olarak benimsenen günün kutlaması; 91 bildiri ve 2000'e yakın katılımcıyla bir sempozyum değil tam anlamıyla bir medeni hukuk şölenine dönüştü.

Cumhuriyet Dönemi Öncesi Kanunlaştırma Hareketleri

Tanzimat'a kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda İslam Hukuku'nun hâkim olduğu bilinmektedir. Tanzimat ile birlikte hukukun bazı alanlarında kanunlaştırma denemelerine girişilmiştir. Bu gerçekleştirilirken bir taraftan yabancı kanunlar aynen çevrilmiş, diğer taraftan da yerli kaynaklara dayanılarak kanunlar yapılmıştır. Bu dönemde çıkarılan kanunlara; *Kanunname-i Ticaret* (1850), *Ceza Kanunnamesi* (1858), *Usul-ü Muhakemat-ı Cezaîye ve Usul-ü Muhakemat-ı Hukukîye* (1880-1881), *Arazi Kanunnamesi* (1858) gibi kanunnameleri örnek olarak gösterebiliriz.

Medeni Hukuk alanına gelince ise, burada da kanunlaşmaya çok ihtiyaç vardı. Ancak bunun ne şekilde yapılacağı tartışma konusu olmuş; Ali Paşa, Fransız Medeni Kanun'unun çevrilmesini savunmuş, Ahmet Cevdet Paşa ise *Fıkah* esasına dayalı yerli bir kanun yapılmasını istemişti. Bu tartışmalar sonucunda Ahmet Cevdet Paşa'nın görüşü üstünlük kazandı ve temelde *Fıkah* esaslarına dayanan, kısaca *Mecelle* olarak adlandırılan *Mecelle-i Ahkam-ı Adliye* hazırlandı. Bir "Başlangıç" ("Mukaddime") ve 16 kitaptan oluşan *Mecelle*'nin kitapları 1869-1876 yılları arasında ayrı ayrı kanunlaşarak yürürlüğe girdi.

Mecelle, aslında bugünkü anlamda bir "medeni kanun" olarak nitelendirilemez. Daha çok, borç ilişkilerini, usul hukukunu ve eşya hukukunun bir kısmını içermektedir. Aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukukunun büyük bir bölümü *Mecelle*'nin dışında bırakılmıştır. Bu sebeple değişik arazi kanunları ve 1917'de aile hukukunun

düzenlenmesi amacıyla *Hukuk-ı Aile Kararnamesi* çıkartılmıştır. Bu kararname ile, kocanın tek taraflı boşanma yetkisi ve birden fazla kadın ile aynı anda evlenilmesine sınırlama getirilmiş, Müslüman olmayan teb'anın kendi kurallarına göre evlenmesi düzenlenmiştir. Hukuk-ı Aile Kararnamesi uzun ömürlü olmamış ve 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi ve Türk Medeni Kanunu'nun Oluşumu

Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte laik esaslara dayanmak isteyen bir devletin kanunlarının dini esaslara bağlı olması düşünülemezdi. Diğer taraftan Lozan Antlaşması'nda ve adli kapitülasyonların kaldırılması esnasında laik esaslara dayalı kanunların kabul edileceği de belirtilmişti.

Bütün bu gerekçeler, yeni bir medeni kanunun yapılması ihtiyacını ortaya koyuyordu. Yeni bir medeni kanunun hazırlanması çalışmalarına girişilince, kanunların değiştirilmesi ile görevlendirilmiş olan komisyonların her şeye rağmen dini esaslardan ayrılmak istemedikleri görüldü. Bunun üzerine o dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun çevrilmesi fikrini ortaya attı. Bu fikir kısa zamanda taraftar topladı. Fransızca metinler esas alınarak her iki kanun da Türkçe'ye çevrildi. Bunlardan; Medeni Kanun (Türk Kanun-ı Medenisi) 17 Şubat 1926'da, Borçlar Kanunu ise 22 Nisan 1926'da madde madde değil, bütünüyle görüşülerek kabul edildi ve her iki kanun da 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girdi.

Kanun olarak neden İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun tercih edildiği "Medeni Kanun'un Gerekçesi"nde ("Esbab-ı Mucibe Layihası") şöyle açıklanmıştır: "*Türk Kanunu Medenisi kavayini medeniye arasında en yeni, en mükemmel ve en halkçı olan İsviçre Kanunu Medenisinden ahiz ve iktisap olunmuştur*". Yani İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun iktibas edilmesinin sebebi olarak bunun en yeni, en mükemmel ve halkçı kanun olması gösterilmiştir. Ayrıca bu kanunların kabul edilmelerinin en önemli nedenlerinden biri, başta Mahmut Esat Bozkurt olmak üzere o dönemin tanınmış hukukçularının çoğunun hukuk öğrenimini İsviçre'de yapmış olmalarıdır. Bunun yanında, İsviçre'de farklı kantonlarda başarı ile uygulanan bir kanunun, Türkiye'de de başarı ile uygulanacağı varsayımı etkili olmuştur.

Diğer taraftan, Medeni Kanun'un çevirisi sırasında yapılan yanlışlar, Türkiye'nin bünyesine uymayan kurumların varlığı ve uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar zaman zaman kanunda değişiklik yapma ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Nitekim ilki 1951 yılında olmak üzere Adalet Bakanlığı tarafından çeşitli tarihlerde Medeni Kanun'un gözden geçirilmesi hususunda komisyonlar kurulmuştur. 1994 tarihinde kurulan komisyonda Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden merhum Prof. Dr. Mustafa Dural da bir süre görev almıştır. Son olarak 1999'da kurulan komisyon bir öntasarı hazırlayarak Adalet Bakanlığı'na sundu. Adalet Bakanlığı tarafından tasarı halinde getirilen kanun TBMM'ye gönderildi. Medeni Kanun Tasarısı, Meclis'te madde madde değil, yine bütün olarak görüldü. Yapılan birkaç küçük değişiklikten sonra 22.11.2001 tarihinde Yeni Türk Medeni Kanun'u kabul edildi. 3 Aralık 2001 tarihinde de Türk Medeni Kanun'unun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun kabul edildi. Her iki Kanun da 8.12.2001

tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak 1.1.2002'de yürürlüğe girdi.

4721 sayılı ve 1030 maddeden oluşan Türk Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanunu'nda günümüze kadar olan değişiklikler esas alınarak hazırlanmıştır. Ancak, belirtmek gerekir ki bu temel alma her zaman başarılı olmamıştır. Çünkü, kanunkoyucu İsviçre Medeni Kanunu'ndaki bir kurumu örnek olarak alırken, bazılarında o kurumu düzenleyen hükümleri bütün olarak aktarmamış, bazı hükümlere (genellikle) Türk örf ve adetine uymadığı gerekçesiyle yeni kanunda yer vermemiştir. Buna bir örnek olarak evlat edinme gösterilebilir (TMK. 305 vd.) Kanunkoyucu evlat edinmeyi düzenlerken, İsviçre Medeni Kanun'undaki tam evlat edinmeyi almış; ancak, bu sistemin gereği olan evlatlığın kendi ailesi ile olan bağı tamamen koparan, onu sadece evlat edinmenin ailesinin bir üyesi haline getiren hükümleri almayarak, adeta bir "kendine has bir evlat" edinme şekli yaratmıştır.

4721 sayılı Yeni Medeni Kanun'un şekil açısından en çok eleştirilen hususlarından biri, madde numaralarının eski kanuna göre tamamen değiştirilmiş olmasıdır. Bu durum, eski kanun ile yeni kanunun maddeleri arasında irtibatın kurulmasını, var olan bilimsel eser ve içtihatlardan yeni kanun zamanında da yararlanılmasını çok zorlaştırmıştır. Yine kanunun eski olan dili yenilenmiş, mümkün olduğu kadar yeni Türkçe terimler kullanılmıştır. Belirtmek gerekir ki, Medeni Kanun'un Türkçeleştirilmesine itiraz edilemezse de, teknik terimlerin sadece Medeni Kanun'da arlaştırılması, diğer mevzuatta eski terimlerin kullanılmaya devam edilmesi, bazı güçlükler sebep olmaktadır. Medeni Kanun'da "yerleşim yeri" terimi kullanılırken, başka kanunlarda "ikametgâh" terimine rastlayan genç hukukçu iki kavramın aynı anlama gelip gelmediğinde tereddüt edebilir. Bu konuda tüm mevzuatın arlaştırılması çok daha yerinde olacaktır.

Medeni Kanun'un Kabul Edilişi'nin 90. Yılı: 17 Şubat 2016

Yukarıda da belirtildiği üzere Medeni Kanun'un ilk kabul edildiği tarih olan 17 Şubat 1926'dan günümüze kadar birçok değişiklik ve yenilik yapılmış, yapılan tüm bu değişiklik ve yeniliklerin bu alana hizmet eden akademisyenler ve uygulamacılar tarafından bir araya gelerek değerlendirilmesi hukuk camiası açısından hep istenen bir etkinlik olmuştur. İşte bu isteği ve eksikliği dikkate alan Khas Hukuk Fakültesi 17-20 Şubat 2016 tarihleri arasında Kadir Has Üniversitesi bünyesinde Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun kabul edilmesinin 90. yılına ithafen bir uluslararası sempozyuma ev sahipliği yapmış ve sempozyum tam anlamıyla medeni hukuk şölenine dönüşmüştür. Medeni hukukun gelişimine katkı sağlayan toplam 91 akademisyen ve uygulayıcı, sundukları tebliğler ve yaptıkları oturum başkanlıklarıyla Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu kapsamına giren birçok konuyu yaklaşık 2000'e yakın katılımcıyla tartışma ve değerlendirme fırsatı bulmuş; böylece Türkiye'de 90 yıllık geçmişe sahip olan Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu farklı boyutları ile ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen büyük hukuk reformunun en önemli adımı olan Medeni Kanun'un kabulünün 90. yılı, önemine yakışır bir şekilde anılmış ve katılımcılarla paylaşılmıştır. 90. yılına ithafen yapılan ve kitaplaştırma çalışmaları başlatılan bu sempozyum, günümüze değin medeni hukuk alanında gerçekleştirilen en kapsamlı ve zengin katılımlı sempozyum olup, bu alana çok büyük bir katkı yaptığı düşünülmektedir.